

INDHOLD

8

INDLEDNING

DERFOR EN BOG OM CROSS BORDER JOURNALISTIK

Hvis politik, erhvervsliv og kriminalitet går over grænser, må journalister også gøre det. Ellers gør de ikke deres arbejde ordentligt. Men hvordan klarer journalister researchen, når historien foregår i andre lande og på fremmede sprog? Og hvor skal de offentliggøre for at holde magthaverne ansvarlige? Enkelte journalister har siden omkring årtusindskiftet systematisk brugt cross border journalistik, og flere af historierne har haft stor gennemslagskraft. Denne bog indsamler erfaringer fra pionererne og henter fif fra andre fag. Formålet er at gøre cross border journalistik tilgængelig for mange, så de kan bruge og dermed videreudvikle den nye metode.

14

EKSEMPEL

TOBACCO UNDERGROUND – DET BEGYNDTE MED TOMME CIGARETPAKKER PÅ GADEN I BERLIN

Global cross border undersøgelse om tobakssmugling 2008, interview med rumænske Stefan Candea, der var del af det europæiske team.

22

KAPITEL 1

EN NY METODE OPSTÅR

Metoden cross border journalistik opstår i en opbrudstid, hvor flere nye metoder bliver udviklet. Cross border journalistik er opstået ud af den bevægelse for undersøgende og metodisk velfunderet journalistik, der begyndte i USA i 1970'erne, og er i løbet af få årtier vokset til et globalt netværk. Samtidig har digitale redskaber åbnet masser af muligheder for journalister, medier og andre. Midt i denne vrimmel har cross border journalistik sine egne klare, metodiske træk.

34

EKSEMPEL

LUX LEAKS – AT KOORDINERE 80 JOURNALISTER I 26 LANDE

At selskaber forsøger at betale så lidt skat som muligt er ingen hemmelighed. Men hvordan gør de? Hvilke lande og love tillader dem at trække penge ud af de kriseramte europæiske stater? Det lykkedes i projektet Lux Leaks at dokumentere, hvordan Luxembourg tillader store og kendte virksomheder at sluse enorme summer til skattelylande. Marina Walker fra journalistkonsortiet ICIJ koordinerede kæmpeholdet.

42

KAPITEL 2

LØST ELLER INTENST SAMARBEJDE? INTRO TIL NETVÆRKERI

At opbygge et netværk med andre journalister er grundlaget for cross border journalistik. Men det skal afhænge af den enkelte researchopgave, hvor intenst samarbejdet skal være. Grundlaget for det hele er netværkeriets spilleregler.

62

INTERVIEW: FREDERIK LAURIN

”HOLD GODT FAST I RORET PÅ DIN EGEN BÅD

Cross border journalistik om fangeflyvninger, om korruption ved våbensalg og om ulovligt fiskeri. Interview med svenske Fredrik Laurin.

72

KAPITEL 3

IDEUDVIKLING – OG SÅ I GANG

Vejen til en cross border historie begynder – ligesom al anden journalistik – med en ide. Nogle gange reagerer journalisten på aktuelle ydre begivenheder, andre gange vælger man systematisk emner og udvikler ideer. Cross border historier kan til ideudviklingen deles op i fire typer. Når ideen er grebet, gælder det om at træffe de passende forberedelser på vej til et godt hold og en holdbar researchplan.

102

EKSEMPEL

FARMSUBSIDY-NETVÆRKET

Hvert år betaler EU milliarder af kroner til landmænd og landbrugsindustrien, i årtier den største post på EU's budget og knyttet til enorm magt. Politikerne sagde, at det gjaldt om at hjælpe de små landmænd, så de ikke opgav at dyrke jorden og flyttede til byerne efter arbejde. Indtil 2004 var der ingen, der vidste, hvem der fik pengene. Men så byggede vi et europæisk netværk af journalister.

KAPITEL 4

114 RESPEKT OG LYDHØRHED – METODER TIL ARBEJDET PÅ ET INTERNATIONALT HOLD

Journalister er mennesker. Samarbejde i et researchhold kan blive endog meget intenst. Pionererne fortæller om hverdage med store journalistiske ambitioner og en del forhindringer, måske endda intimidering udefra. Sådan et samarbejde hen over grænser kræver konstruktiv kommunikation og viljen til at forstå og til at begå sig i forskellige kulturer. Journalister kan lære fra erfaringer med interkulturel kommunikation i erhvervslivet, fra kommunikation i psykologien og fra forhandlingsteknik inden for jura.

EKSEMPEL

136 EUROPÆISKE FORSØGSKANINER

Når et land i EU godkender ny medicin til markedsføring, så gælder tilladelsen i alle EU-lande. Bivirkninger på medicinen bliver også registreret i alle EU-lande. Men indtil 2008 var det kun ganske få steder, hvor journalister kunne få aktindsigt i bivirkningsrapporterne. Det udnyttede vi til at gøre status over kontrol med bivirkninger op til et nyt lovforslag om medicin. Fortalt af Brigitte Alfter, Danmark, i samtale med Marleen Teugels, Belgien, og Joop Bouma, Holland.

KAPITEL 5

146 DE INDLEDENDE TRIN OG SELVE RESEARCHEN

Nu er researchen i gang, nu gælder det! Det er nu, holdet mødes og udfolder sine mange kompetencer, og det er her, de forskellige tilgange til at få oplysninger i de forskellige lande bliver udnyttet. Men det er også i denne fase, at arbejdspresset rammer for alvor, og det gælder om at passe på konflikter.

EKSEMPEL

164 SELSKABET TRAFIGURAS MØDE MED EN JOURNALISTTROLD MED FIRE HOVEDER

Indbyggerne i en norsk bygd kæmpede med forgiftningssymptomer efter en eksplosion af ildelugtende kemikalier. I Elfenbenskysten kæmpede tusinder med sygdom og endda dødsfald efter dump af lignende kemikalier fra samme firma, og ofrene anlagde retssag mod firmaet i London. Et journalisthold fra Norge, England og Holland tog kampen op med en af verdens største råstofhandelsfirmaer. Undervejs var der endda tidspunkter, hvor de engelske kolleger ikke måtte nævne sagen – men de norske journalister kunne offentliggøre nøgledokumentet i sagen.

KAPITEL 6

170 OFFENTLIGGØRELSEN

Historien skal ikke bare ud, den skal også blive set og hørt og bevirke noget. Derfor skal offentliggørelsen overvejes og planlægges. Samtidig er øjeblikket det mest højspændte for samarbejdet mellem journalister og medier, viser flere af interviewene: Alle vil gerne have den fulde effekt, og nogle skal oven i købet tænke over egen og kilders sikkerhed.

EKSEMPEL

182 DØDE INDVANDRERE TÆLLER IKKE

Endnu en båd i Middelhavet, endnu en historie om druknede migranter. Et hold unge journalister var berørt af de mange historier og træt af den flygtige nyhedsdækning. De satte sig for at finde ud af, hvor mange der dør, og hvor det sker. Først da ville man kunne bedrive ordentlig journalistik, mente de. De kunne blandt andet dokumentere, at der dør omkring 50 procent flere end officielt antaget. De blev affejet af embedsfolk, der ikke kunne give dem tal på døde migranter, fordi de jo er døde – de er ikke migranter mere. Men hvordan får man et hold på så mange og så forskellige journalister til at fungere, og hvordan giver man sin historie gennemslagskraft i hele EU på en gang?

KAPITEL 7

188 OPFØLGNING OG VIDERE TIL NÆSTE HISTORIE

At dele erfaringer fra researchen hjælper med at forfine den journalistiske metode. Men det er også første skridt til nye kontakter til en ny historie. I fasen efter offentliggørelsen gælder det om at få så meget ud af researchmaterialet som muligt, om at ideudvikle og om at knytte nye kontakter. Dermed er opfølgningen første skridt til næste historie.

195 EFTERORD – OG TAK

Litteratur, dokumentation, links til eksempler og ideer til videre læsning findes samlet på www.crossborderjournalism.dk